

Forskningsartikel

Lojalitet i ett orättvist samhälle

Moralisk ambivalens i svenska "gangsterraptexter"

Sara Parkkonen & Kristin Wiksell

The article analyzes constructions of individualist and collectivist morality in Swedish "gangsta" rap lyrics from 2017–2024, including the societal image that emerges through such an analysis. Text analysis shows that collectivist morality is emphasized through expressions of loyalty to one's own group, described as a culturally and economically disadvantaged "us," while individualist morality is articulated through critique of injustice. This reveals an image of the Swedish society as unfair, with social problems rooted in economic inequality and cultural misrecognition. At the same time, vulnerability and ambivalence are expressed between individualist and collectivist morality: seeking justice or remaining loyal to one's own group. Collectivist morality is prioritized and justified by articulating loyalty and boundaries against the broader society as a way of addressing the cultural misrecognition that persists in the pursuit of individual success. Thus, both expressions of individualist and collectivist morality are connected to descriptions of an unfair society.

Keywords: gangster rap; morality; loyalty; inequality; social justice

I artikeln analyseras konstruktioner av individualistisk och kollektivistisk moral i svenska "gangsterraptexter" från 2017–2024 samt den bild av samhället som framkommer genom en sådan analys. Textanalysen visar att kollektivistisk moral betonas genom uttryck för lojalitet med den egna gruppen, som beskrivs som ett marginaliserat, kulturellt och ekonomiskt utsatt "vi", medan individualistisk moral artikuleras genom kritik av orättvisa. Här framträder en bild av det svenska samhället som orättvist med sociala problem grundade i ekonomisk ojämlikhet och kulturell missaktning. Samtidigt uttrycks en sårbarhet och en ambivalens mellan individualistisk och kollektivistisk moral: att söka rättvisa eller att förbli lojal med den egna gruppen. Kollektivistisk moral prioriteras och rättfärdigas genom att lojalitet och gränsdragningar gentemot det övriga samhället artikuleras som ett sätt att hantera den kulturella missaktning som uttrycks kvarstå vid individuell framgång. Därmed relateras både uttryck för individualistisk och kollektivistisk moral till bilden av ett orättvist samhälle.

Nyckelord: gangsterrap; moral; lojalitet; ojämlikhet; social rättvisa

Introduktion

Vet du vad? Rap är ingen konst, det ba rap
Han som dog igår det är inte bara en siffra, det min
grabb
Där jag bor, standarden är sämre än du tror
Den som sticker ut det är inte han med hål i sina skor
Hur jag mår, morsan sa jag inte hennes son
När hon såg, vad jag redo att göra för att ta mig
härför
Jag vill ha mer, sen min farsa tagga jag har aldrig
varit hel

Broke as a joke, men jag måste ta det lugnt jag har
fortfarande min del
Plus jag har en dotter nu, för mycket står på spel,
jag skriver det jag ser
Men de kritiserar hellre det jag skriver än att kriti-
sera det jag ser
(Yasin, Rap är ingen konst, 2023)

Syftet med denna artikel är att analysera konstruktioner av kollektivistisk och individualistisk moral i svenska "gangsterraptexter" och den bild av samhället och sociala problem som framkommer genom en sådan

analys. Under 2020-talet aktualiseras relationen mellan musikgenren "gangsterrap"¹ och kriminalitet som socialt problem genom offentligt uppmärksammade fall där kända rapartister i Sverige utsätts eller döms för brott (se exempelvis nyhetsartiklarna Hällsten & Schori 2021; Ronge, Larsson & Malmgren 2021; Wikén, Salihu, Ulander & Bokström 2023). Dagens svenska "gangsterrap" karaktäriseras av ett textinnehåll, snarare än en ljudbild, där det kriminella livet i förorten är en framträdande trop (Arvidson 2023; Diesen, Markussen & Oddekalv 2022; Joosten 2024; Söderman & Söderman 2024). Svensk "gangsterrap" skapas i huvudsak i urbana, mångkulturella förorter där processer av marginalisering och segregering sedan 1990-talet har medfört nya former av fattigdom (Sernhede 2011). Hiphopgenren som med något skiftande betydelser kallas "gangsta rap", trap eller drill (Stuart 2020), uppstod på 1980-talet i Los Angeles och karaktäriseras av beskrivningar av "gangsterlivet" och livsvillkor i fattiga och kriminellt belastade förorter (Sernhede & Söderman 2011), en karaktäristik som återfinns i föreställningar om en idealtypisk social "hiphopposition" (Dankić 2019: 27).

Diskurser om "gangsterrappens" potentiellt antisociala budskap medför dock en risk att rapmusik i sig konstrueras som ett socialt problem (Khan 2022), vilket kan skapa sociala barriärer (Silow Kallenberg 2016: 110) och åsidosätta ungas kulturella uttryck och möjlighet till dialog (Sernhede & Söderman 2011: 42). Kritiken kan förstås med att det är enklare att ifrågasätta "gangsterraptexter" än den samhällsordning de aktualiserar (hooks 2006), som den svenske rapparen Yasin (2023) indikerar i det inledande citatet: "de kritiserar hellre det jag skriver än att kritisera det jag ser". Mot denna bakgrund analyserar vi de sociala problem som artikuleras i "gangsterraptexter" i sig – och lyssnar på hiphop som en del av samtiden (Berggren 2021).

Fattigdom och geografi har stor betydelse för den skiktning som utgör de sociala problem som benämns "integration" och "segregation", vilket belyser vikten av att vara vaksam på hur sociala problem beskrivs, förstås och tolkas (Vallström 2020). Det tar vi fasta på genom att utgå från Nancy Frasers (2003) argument att rättviseteorier som fokuserar på kulturellt erkännande utifrån identitetskategorier såsom etnicitet, "ras", kön och sexualitet riskerar att osynliggöra ekonomisk ojämlikhet i kölvattnet av nyliberal kapitalism. Fraser formulerar en tredimensionell teori om social rättvisa bestående av *ekonomisk omfördelning* som relaterar till ojämlik resursfördelning, *kulturellt erkännande* som relaterar till kulturell missaktning, samt *politisk representation* som relaterar till snedfördelad representation inom nationalstaten (Fraser 2003). I det inledande citatet av Yasin ovan kan vi exempelvis se uttryck för ekonomisk

ojämlikhet i formuleringen "Där jag bor, standarden är sämre än du tror. Den som sticker ut det är inte han med håll i sina skor", vilken artikulerar fattigdom som norm i det egna geografiska området.

Frasers (2003) rättviseteori aktualiserar sociala problem som relaterar till ojämlikhet från ett individualistiskt och "liberalt" moraliskt perspektiv som värderar rättvisa och jämlikhet, där sociala problem främst grundar sig i ojämlikhet mellan individers och gruppers ekonomiska, kulturella och politiska villkor. Detta individualistiska rättviseperspektiv kan kontrasteras mot ett kollektivistiskt och "konservativt" perspektiv som snarare relaterar sociala problem till oordning. Det innebär något förenklat att hierarkier och ojämlikheter mellan grupper inte ses som ett problem så länge samhället som helhet fungerar. Sociala problem handlar då snarare om bristande ordning avseende individers och gruppers plats och funktion i samhällshierarkin.

I föreliggande artikel analyseras moralkonstruktioner i "gangsterraptexter" utifrån en dikotomi mellan individualistisk och kollektivistisk moral, som behandlas som *idealtypiska* moraliska ställningstaganden som jämförs med empirin (se Weber 1904 refererad i Swedberg 2018:184). *Individualistiska* moraliska prioriteringar betonar rättvisa, självständighet och eget ansvar samt skapande av autenticitet i relation till sig själv som individ, medan *kollektivistiska* moraliska prioriteringar betonar lojalitet, auktoritet och konformitet samt skapande av autenticitet i relation till ett kulturellt och socialt sammanhang. Dikotomin är formulerad utifrån två perspektiv: 1) hiphopforskning, som synliggör hur två olika typer av autenticitet skapas och värderas inom fältet, dels en personlig autenticitet konstruerad i relation till idén om ett "unikt" själv, dels en kulturell autenticitet konstruerad i relation till tropen om den idealtypiska hiphoppositionen och gemensamma erfarenheter från förorten (Dankić 2019; Rantakallio 2019), samt 2) ett strukturalistiskt perspektiv som betonar en samverkan mellan moralsystem och samhälls- och gruppstruktur relaterat till olika grad av social kontroll och grupporientering (Douglas 1978; Douglas & Wildavsky 1982).² Sammantaget förstås moralkonstruktioner i "gangsterraptexter" ur detta perspektiv som ett kulturellt ordnande genom kommunikation och produktion av föreställningar, värderingar, verklighetsbeskrivningar och positioneringar (Douglas 1966/2002).

Urvalet består av 104 låtar från år 2017–2024 som har fler än 5 000 000 lyssningar på streamingtjänsten Spotify.³ Det omfattar åtta artister som kan förstås som

¹ I artikeln benämns "gangsterrap" med citationstecken för att signalera avståndstagande från termens stereotypiserande konnotationer (se Åberg & Tyvelä 2024).

² Den mer utförliga "grid/group"-teorin av Mary Douglas med kollegor utgör en "fyrfältare" med fyra samhällstyper (Douglas 1978; Douglas & Wildavsky 1982), och används här alltså inte i sin helhet, utan har inspirerat till dikotomin individualistisk/kollektivistisk moral och integrerats med autenticitetsbegreppet med relevans för hiphopfältet. En utförlig tillämpning av "grid/group"-teorin hade kunnat bidra med andra tolkningar. Analysen i denna artikel fördjupas i stället med Frasers (2003) rättviseteori och autenticitetsbegreppet av särskild relevans för studiens syfte och analysmaterial.

³ Urvalet genomfördes i april 2023 och utökades i oktober 2024.

förgrundsgestalter för samtida svensk "gangsterrap" genom att figurera i boken *Svensk gangsterrap* (Arvidson 2023) och/eller SVT-dokumentären *När hip-hop tog över* (2023). Enbart män ingår i urvalet liksom i Arvidson (2023), vilket innebär att slutsatserna begränsas till denna grupp men också reproducerar historisk skrivningen om hiphopgenrens mansdominans (se Dankić 2019 för en värdefull problematisering). Texternas moralkonstruktioner analyserades genom en öppen och parallell teoretisk kodning utifrån dikotomin individualistisk-kollektivistisk moral. Därefter analyserades de sociala problem och bilder av samhället som framkom genom analysen av dessa moralkonstruktioner, vilket genom en abduktiv process av jämförelser mellan empiri och teori aktualiserade relevansen av Frasers (2003) tredimensionella rättviseteori. Analysen synliggjorde en ambivalens mellan kollektivistiska och individualistiska moraliska prioriteringar där sårbarhet knuten till sociala problem i form av kulturell och ekonomisk orättvisa artikuleras, vilket behandlas nedan efter följande forskningsgenomgång.

(Gangster)raptexter som kontextuell och samhällskritisk kulturproduktion

Svensk och internationell forskning synliggör hur raptexter produceras i kulturella kontexter, exempelvis som politiskt redskap för att kommunicera, kritisera och hantera strukturella villkor i samhället (Beach & Sernhede 2012; Heffernan 2022; Joosten 2024; Kerr 2017; Kubrin 2005; Malcomson 2021; Sernhede 2011; Sernhede & Söderman 2011; Söderman & Folkestad 2008; Stuart 2020), samtidigt som lojalitet och homosocialitet inom den egna gruppen betonas (Berggren 2012; Oware 2011; Stæhr & Madsen 2017). I det följande behandlas forskning som fokuserar specifikt på "gangsterrap" samt hiphop- och raptexter i vidare bemärkelse, då kategorierna inte är ömsesidigt uteslutande.

I amerikanska "gangsterraptexter" uttrycks en moralisk "gatukod" som betonar respekt, våld och materiellt välstånd, som ett slags kulturell tolkningsrepertoar som skapar normer och förväntningar om den egna gruppen, men som samtidigt associeras med en maskulinitet som genomsyrar det amerikanska samhället (Kubrin 2005). Även hooks (2006: 135) menar att "gangsta rap celebrates the world of the 'material', the dog-eat-dog world where you do what you gotta do to make it", som reflekterar dominerande kapitalistiska och patriarkala ideal, snarare än "avvikande" moraluppfattningar. Raptexter kan således producera och kommunicera både lokal och global kulturell ordning. Stuarts (2020) etnografiska forskning om unga gängmedlemmar i Chicago som skapar drill för att ta sig från fattigdom pekar på betydelsen av ekonomisk och kulturell kontext och ojämlikhet vid skapandet av "gangsterraptexter". Autenticitet i beskrivningar av kriminalitet och utanförskap associeras med ekonomisk framgång genom att allmänhetens uppfattning om textinnehållets "äkthet"

kan öka låtarnas spridning. Det innebär att "gangsterraptexter" ofta fungerar som ett slags kommodifiering av eget stigma, som samtidigt kan innebära fortsatt stigmatisering. Dessa slutsatser återspeglas i Joostens (2024) forskning om svenskhet och hiphop i Stockholmsförorter.

Tropen om "gangsterliv" tenderar att vara central i svenska raptexter, medan kulturella variationer förekommer i nordisk kontext (Brunstad, Röyneland & Opsahl 2010; Diesen, Markussen & Oddekalv 2022; Åberg & Tyvelä 2024). Dansk rapmusik skiftade år 2011 mot en hårdare jargong, vilket liksom inom svensk "gangsterrap" förknippas med ekonomisk framgång. Kollektivistisk lojalitet artikuleras bland annat genom många synonymer till ordet "bror" som betonar vikten av de närmast allierade (Stæhr & Madsen 2017). Finland sticker ut genom att "gangsterliv" ifrågasätts, exempelvis genom raptexter om att det inte finns "gangsters" eller "ghettos" i Finland (Åberg & Tyvelä 2024), och personlig snarare än kulturell-historisk autenticitet artikuleras i finsk "underground rap" (Rantakallio 2019). Både svenska och finska "gangsterraptexter" kritiserar dock offentliga debatter om migration och segregation liksom sociala, politiska och ekonomiska hierarkier som relateras till nyliberaliseringen av välfärdsstaten, snarare än att förespråka en "dekadent" livsstil (Åberg & Tyvelä 2024). I en dansk kontext använder rapartister olika strategier i relation till stigmatiseringen av den kriminelle "andre" i offentlig diskurs, från att anamma stereotypiseringen, till att ompositionera den genom ifrågasättande utifrån personliga erfarenheter (Ringsager 2013).

Forskning om svenska raptexter synliggör hur ett marginaliserat kollektiv artikuleras, men även andra positioneringar. Sernhedes (2002) etnografiska studie av ungdomskultur i Göteborgsförorten Angered på 1990-talet synliggör en dubbelhet som återfinns i raptexter: att å ena sidan vilja bort från utanförskap, å andra sidan att inte vilja dit, till majoritetssamhället. I stället betonas kollektiv identitet och lojalitet genom romantisering av förortens hårdande svårigheter, där rapmusik fungerar som både stärkande av gemenskap, självhävande och samhällskritik. Detta pekar på en bild av samhället som orättvist där det "vi" som rapmusiken omfattar positioneras i marginalen. I den svenska hiphopgruppen Advance Patrols låttexter kritiseras segregation från en position som den "marginaliserade andre", samtidigt som gränsdragningar görs gentemot externaliserade grupper som hiphopgruppen inte representerar, vilket nyanserar bilden av ett kollektivt "vi" (Lindholm 2014). Joosten (2024) visar hur symboliska gränsdragningar mellan det konventionellt svenska majoritetssamhället och den mångkulturella, hybrida "orten" förhandlas, problematiseras och kritiserar i svensk hiphop och "gangsterrap" från förorten.

Kontextuellt varierande positioneringar identifieras även i forskning om kriminalitet där inte rapmusik är i fokus. Silow Kallenberg (2020) visar hur kriminalitet konstrueras som en sorts respektabel "protestmaskulinitet" i

relation till erfaret utanförskap hos före detta kriminella män. I Liljeholm Hanssons (2014) etnografi om lokala förståelser av ungdomskriminalitet hos personer som bor eller arbetar i socioekonomiskt utsatta Göteborgsförorter, identifieras exempelvis respekt, tystnad och lojalitet som tre framträdande "gatukoder" (uppförandekoder), samt moralanspråk med tre huvudsyften: anklagelser (som att det är orättfärdigt att marginalisera grupper genom bristande arbetsmarknadspolitik), ursäktande (som att social utsatthet avskriver visst ansvar för kriminella handlingar), och rättfärdigande (som att inte ha något val). Lokala tolkningsrepertoarer förekommer, emedan reproducerade problemnarrativ riskerar att befästa moraliskt skillnadsgörande utifrån geografisk och kulturell gruppstillhörighet.

Sammantaget kan "gangsterraptexters" kulturella ordnande förstås som kontextuellt producerade verklighetsbeskrivningar som aktualiserar sociala, kulturella och ekonomiska livsvillkor. Emdan det saknas studier av individualistisk/kollektivistisk moral i svensk "gangsterrap", kan en paradox i raptexter skönjas som återkommer i analysen nedan: att å ena sidan söka individuell framgång och rättvisa, å andra sidan vara knuten till den egna kulturen och gruppen. Spänningsfältet kan förstås som en del av rapartisters ekonomiska entreprenörskap, där framgångsdiskursen om att "ha lyckats" mot alla odds kontrasteras med motdiskursen om att framgång inte får ske på bekostnad av lojalitet med kontexten där personen "hör hemma" (Sköld & Rehn 2007). En trovärdighet i dubbelheten mellan raptexters demokratiska kollektiva grund, där "gangsterfiguren" kan vara vem som helst med en tuff uppväxt, och meritokratiskt skryt, där det egna självet och ens grupp upphöjs, kan skapas genom den språkliga rimstrukturens associativa kreativitet som berättigar "skrytet" och förmedlar samhällskritiken (Madsen 2022).

Spänningen mellan moraliska prioriteringar och positioneringar aktualiserar dikotomin individualism-kollektivism, men också reproduktion-förändring. Ambivalens inom den senare dikotomin kan skönjas i svenska raptexters utsagor om våld och föräldraskap: ambivalens mellan våldsreproduktion och våldsminimering, och mellan bristande och förbättrade föräldrapraktiker (Berggren 2016). Föreliggande artikel bidrar till tidigare forskning genom synliggörandet av en sårbarhet i ambivalensen mellan kollektivistiska och individualistiska moraliska ställningstaganden i svenska "gangsterraptexter", där de relateras till kritik av orättvisa i termer av kulturellt missgynnande och ekonomisk ojämlikhet. Dikotomin reproduktion-förändring aktualiseras genom uttryck för brist på rättvisa och förändringsmöjligheter som vänds till reproduktion av rådande utanförskap.

I de analyserade svenska "gangsterraptexterna" betonas kollektivistisk moral inom den lokala kontexten samtidigt som samhället beskrivs som orättvist. Ett återkommande mönster i texterna är att lojalitet med den egna (orättvist behandlade) gruppen ställs i en ambivalent relation till konstruktioner av strävan efter individuell framgång och

rättvisa: en spänning mellan att prioritera lojalitet med kollektivet vis-à-vis individualistisk rättvisa. Nedan beskrivs konstruktioner av först kollektivistisk och sedan individualistisk moral. Därefter fokuseras den moraliska ambivalensen.

Kollektivistisk moral genom lojalitet och autenticitet

Tonvikten vid kollektivistisk moral konstrueras genom explicita och återkommande uttryck för lojalitet, bland annat genom formuleringar om hur medlemmar i den egna gruppen ("bror") behöver vara beredda på självupppoffringar till förmån för sina "bröder" för att förtjäna lojalitet från gruppen (jfr Stæhr & Madsen 2017). Detta kombineras med betoning av kulturell-historisk autenticitet – att ha den "äka" karaktären i form av personlig erfarenhet av lojalitet i utsatta situationer i förortskontext.

Om du säger 'loyalty is priceless'
You gotta pay the price där jag bor
Jag riskerade allt för min bror
Och jag vet vad jag pratar om, jag kan backa det
jag pratar om
(Yasin, Workin, 2020).

I citatet uttrycks lojalitet som att skydda andra medlemmar i gruppen på ett sätt som kan innebära risktagande: "jag riskerade allt för min bror". Lojalitet beskrivs kräva just tuffhet, och vice versa, eftersom den egna gruppen befinner sig i en utsatt och krävande kontext. Genom formuleringen "loyalty is priceless, you gotta pay the price där jag bor", artikuleras lojalitet som ovärderligt på den egna platsen samtidigt som det innebär krävande självupppoffringar. Följande citat illustrerar ytterligare hur moraliska ställningstaganden om lojalitet relateras till en utsatt position och kontext:

Ju mer du är tyst väger orden när du talar
Mannen, jag säger ingenting
I det här livet är du skytten eller är du måltavla
Måltavlan säger ingenting
Det svårt, stått på min gata flera år
Gjorde mig till den jag är, mannen, gatan gjort mig
hård
(Dizzy, Bara om ni visste, 2021).

Det som beskrivs som tystnad, "säger ingenting", kan förstås som lojalitet i form av att inte "skvallra" på andra i en kontext karaktäriserad av gemensamma risker att bli utsatt. Insikterna bygger på erfarenheter av att ha verkat i kontexten länge, "stått på min gata flera år", och beskrivs nästan som en gatans uppförandekod (Lindholm Hansson 2014). Ordvalet att det är "svårt", aktualiserar en sårbarhet och ambivalens som tillsammans med artikulationer av kulturell-historisk autenticitet och social utsatthet rättfärdigar hur de val

som görs ”gjorde mig till den jag är, mannen, gatan gjort mig hård”, vilket återkommer på olika sätt i texterna.

Mannen, län, är du dum?
 Varför ska du spela, län, ta det lugnt
 För det mer än para här som går runt
 Och inga para här gör dig kung
 Broder ingen fest men han gör Billie Jean
 OG-krets, still artister
 Homie best och still ligist
 (Dree low, No cap, 2019).

Här uttrycks att ”para”, ett slangord för pengar, inte räcker för att göra någon till ”kung” eller få hög status, utan formuleringar om ”varför ska du spela” och ”homie best och still ligist” artikulerar en kollektivistisk moral och en lokal kulturell ordning där kulturell-historisk autenticitet betonas. Autenticitet i relation till kollektivet och platsen framställs som givet av gemensamma erfarenheter av en krävande samhällskontext, snarare än något en kan ”spela” sig till, vilket kan stärka den sociala gruppen på liknande sätt som lojalitet kan göra. Det återspeglas i följande formulering om att vara autentisk gentemot en tuff bakgrund även om omständigheterna förändras.

Mamma, ser du hur jag tagit mig upp, ser du?
 Fansen, jag är ung men levttufft.
 Flous i fickan men ändå tar buss
 (VC Barre & Adaam, Topp, 2021).

I citatet artikuleras att ”jaget” har ”flous”, det vill säga pengar, som exempel på att ha ”tagit sig upp” från en tuff tillvaro. Det kontrasteras med valet att ”ändå” åka buss, som ett billigt och kollektivt resealternativ. Formuleringen kan förstås som en metafor för att vara autentisk i relation till en fattig och tuff uppväxt även vid ekonomisk framgång. Här relateras moraliska prioriteringar om att vara autentisk och lojal med sin kulturella kontext till gemensamma erfarenheter av att kämpa och framställs som viktigt i det kulturella ordnandet.

Genom konstruktioner av lojalitet och autenticitet i ”gangsterraptexterna” synliggörs sociala problem i form av tuffa livsvillkor baserade på framför allt fattigdom, vilket aktualiserar Frasers (2003) dimension om ekonomisk ojämlikhet som hinder för social rättvisa. Samtidigt uttrycks ställningstaganden om att vilja förändra livssituationen till det bättre, att ”ta sig upp”, som aktualiserar individualistiska moraliska prioriteringar om att nå rättvisa och framgång, vilket behandlas i följande analysdel.

Vikten av individualistisk rättvisa i ett orättvist samhälle

Individualistisk moral framträder mindre tydligt i ”gangsterraptexterna” än kollektivistisk moral, men konstrueras som viktigt genom återkommande uttryck för *frånvaro* av rättvisa. Därmed framkommer en bild av samhället som orättvist, som följande citat illustrerar.

Arton bast, inlåst, klass ett, oh, mama-ma
 Ingen student eller klassfest, det skitsamma
 Ändå på gatan jag lärt mest, låt mig stanna
 Har gunnen och guzzen, spänner fast min väst
 Jag kommer hem, inshallah
 Tar det vi behöver för vi aldrig fått det
 Försöker bli en bättre baba än min till min dotter
 (Haval & Manny Flaco, Klass ett, 2020).

Orättvisa framkommer genom artikulationer med att inte ha utbildning, ”ingen student eller klassfest” (som andra), samt med hur ”vi” behöver ”ta det vi behöver” (olovligen) eftersom resurserna eller rättigheterna inte erbjuds, där formuleringen ”för vi aldrig fått det” indikerar att andra samhällsgrupper får ta del av sådant som den egna gruppen inte får. Den sista raden om att bli en bättre ”baba” (pappa) aktualiserar även individualistiskt ansvarstagande och en dikotomi mellan förändring-reproduktion, att önska förbättring, samtidigt som bristande föräldraskap beskrivs som utgångsläge (jfr Berggren 2016). Genom liknande uttryck för ojämlikhet framkommer dels särskiljande av den egna gruppen från övriga samhället, dels en önskan om inkludering.

Yeah, vi gjorde alltid rätt, vi ville vara som er
 Allting vi har gett, var fattig, inte lätt, det är ni som gjort oss fel
 Så vi tar över platsen vi bor, kontrollerar våra zoner
 Tublinjens sista stationer, kontrollerar våra zoner, ey
 (Haval & Manny Flaco, Kontrollzon, 2020).

Konstruktioner av rättvisa framkommer i citatet genom formuleringarna ”vi ville vara som er”, ”allting vi har gett” och ”det är ni som gjort oss fel”. Det egna kollektivet, ”vi”, beskrivs agera och vilja bli behandlat lika som medlemmar i majoritetssamhället, ”ni”, samtidigt som det misslyckas eftersom den egna gruppen är ”fel” och inte passar in, vilket kan förstås som kulturell missaktning som hinder för social rättvisa (Fraser 2003). Här finns en spänning mellan rättvisa och lojalitet – så som den beskrevs i föregående avsnitt – där avsaknad av rättvisa och jämlik behandling, vänds till att *behöva välja* den egna gruppen och kontexten. I texterna placeras skulden för ojämlikheten hos majoritetssamhället genom såväl anklagande som rättfärdigande (Lindholm Hansson 2014). Att ”vi tar över platsen där vi bor, kontrollerar våra zoner” uttrycks som en konsekvens av utanförskapet. Det är bristen på samhällsrelig rättvisa som gör den lokala kontexten viktig som en plats där den egna gruppen kan ha inflytande. Den kulturella missaktningen från majoritetssamhället uttrycks därmed som en förklaring till och ett rättfärdigande av varför den lokala snarare än nationella nivån blir i fokus för gruppens politiska representation (Fraser 2003). Samtidigt riktas kritik av samhällssystemet även mot nationella politiker, såsom ”någon minister”, i följande citat:

Jag lärde mig gatan tidigt, det var där jag blev skolad

Bara om ni visste, bara ligister i the zon
Den här är från alla ligister till någon minister
Miljonprogrammen i lågor så fuck the system
(Dizzy, Bara om ni visste, 2021)

Här artikuleras kritik av samhällelig orättvisa genom uttryck för socialisering i en kriminellt belastad kontext som skapar marginalisering från det övriga samhället, där fattigdom och geografi utgör en grund för segregation (Vallström 2020). Liknande uttryck för marginalisering konstrueras i texterna på flera sätt. Individuella drömmar om att få rättvisa och ta sig från förortskontexten artikuleras tillsammans med beskrivningar av hur den egna gruppen bemöts annorlunda jämfört med andra grupper i samhället genom stigmatisering (jfr Ringsager 2013), som citatet nedan illustrerar.

Utanför musik vi gör hits
Snart vi går från Nike Air Max till kostym och slips
Stämplad ligist
(Yasin, Young and Heartless, 2020).

Formuleringen att gå från basketskor till finkläder utgör en metafor för framgång som kontrasteras med att vara "stämplad ligist". Musik beskrivs kunna ge framgång som kan förändra individuella livsvillkor, men det räcker inte för att överbrygga den "stämpling" som den egna gruppen beskrivs ha i omgivningens ögon (se Stuart 2020). I "gangsterraptexterna" konstrueras en verklighet där det "vi" som texterna omfattar inte erkänns på samma sätt som andra i samhället. Genom moralkonstruktioner om (o)rättvisa framkommer således en bild av ett samhälle med sociala problem bestående av ojämlik ekonomisk resursfördelning, kulturell missaktning och i viss mån politisk representation som hinder för social rättvisa (Fraser 2003), och där förändring mot rättvisa och drivkrafter till sådan förändring förläggs till individen.

Moralisk ambivalens mellan rättvisa och lojalitet

Moralkonstruktionerna i de svenska "gangsterraptexterna" karaktäriseras av kollektivistisk moral genom lojalitet och kulturell-historisk autenticitet, samtidigt som individualistiska moraliska ställningstaganden om rättvisa artikuleras. I spänningsfältet mellan kollektivistisk och individualistisk moral konstrueras en ambivalens mellan olika moraliska prioriteringar. Individualistiska moraliska prioriteringar om att sträva efter rättvisa kommer i konflikt med kraven på lojalitet med den egna gruppen och upprätthållandet av kulturell-historisk autenticitet baserad på en fattig och tuff uppväxt och gemensamma erfarenheter av orättvisor. Den moraliska ambivalensen består av att välja mellan att söka individuell rättvisa och framgång eller lojalitet med det egna kollektivet. Följande

citat illustrerar hur moralisk ambivalens uttrycks på ett sätt som samtidigt artikulerar sårbarhet.

Mycket skit snurrar i min hjärna, mamma
Är det musiken eller gatan jag ska satsa?
(VC Barre, Fläta/inte mitt krig, 2020).

I citatet uttrycks en ambivalens i valet att satsa på något som kan ge framgång (musiken), eller stanna kvar i den lokala kontext som utgör "gatan". Tilltalet "mamma" skapar en personlig ton som uttrycker allmänmänsklig sårbarhet i ovissheten och ambivalensen. Personlig sårbarhet artikuleras även i paradoxen att avstå från förändring trots en utsatt position:

Jag står på mina knän, touchar marken med pannan
Ey, jag hatar den jag är men vägrar vara någon annan
(Haval & Manny Flaco, Hayati, 2020).

Formuleringen "jag hatar den jag är men vägrar vara någon annan" uttrycker en moralisk ambivalens i spänningsfältet mellan individualistisk och kollektivistisk moral, där den senare prioriteras genom valet att upprätthålla sin nuvarande position. Den gruppgemenskap som konstrueras i "gangsterraptexterna" kontrasteras här med individuella valmöjligheter som kan bryta mot kollektivistisk lojalitet och riskera att utmana den kulturella ordningen. Det framkommer som svårt att göra dessa ställningstaganden – "jag hatar den jag är" – och en sårbarhet uttrycks i ambivalensen, samtidigt som det övergripande mönstret i texterna är valet av kollektivet. Utifrån ett individperspektiv kan den kollektivistiska moralen ses som begränsande när den artikuleras på det sätt som görs i de analyserade texterna, knuten till kulturella, geografiska kontexter präglade av marginalisering och orättvisa jämfört med samhället i övrigt.

Slutdiskussion

I de analyserade svenska "gangsterraptexterna" konstrueras både kollektivistisk och individualistisk moral. Tonvikt läggs dock vid kollektivistiska moraliska prioriteringar om lojalitet och kulturell-historisk autenticitet gentemot den egna gruppen och platsen. Dessa artikuleras som ett marginaliserat sammanhang jämfört med det övriga samhället (jfr Joosten 2024; Sernhede 2002). Individuell framgång artikuleras som eftertraktat, men nedprioriteras till förmån för kollektivistisk moral – det är oftast kollektivet som blir "valt". Även vid individuell framgång och självständighet betonas upprätthållandet av lojalitet och kulturell-historisk autenticitet (jfr Rantakallio 2019). Individualistisk moral gällande rättvisa framkommer främst genom samhällskritik och uttryck för *avsaknad* av rättvisa. Genom moralkonstruktionerna framträder

en bild av det svenska samhället som orättvist med sociala problem grundade i ekonomisk ojämlikhet och kulturell missaktning (Fraser 2003), där både fattigdom och geografi framkommer som centralt (jfr Vallström 2020).

Kollektivistisk och individualistisk moral pekar på olika vägval för att hantera ojämlikheten. Mellan dessa ställningstaganden uttrycks en ambivalens i "gangsterraptexterna": att acceptera ojämlikheten och vara lojal med den "missgynnade" gruppen, eller sträva efter individuell rättvisa (men riskera att inte nå hela vägen fram). I ambivalensen framkommer en sårbarhet som öppnar för förändring: ambivalensen och ojämlikheten uttrycks vara oönskad. Både sårbarhet och uttryck för förändring kan skönjas i artikelns inledande citat: "hur jag mår, morsan sa jag inte hennes son, när hon såg, vad jag redo att göra för att ta mig härifrån" (Yasin, Rap är ingen konst, 2023).

Bristen på möjligheter att nå rättvisa, vänds till ett slags rättfärdigande (jfr Liljeholm Hansson 2014) av kollektivistisk lojalitet, med motiveringen att i omgivningens ögon kvarstår den kulturella missaktningen. Detta kan förstås utifrån en dikotomi mellan förändring och reproduktion, där brist på rättvisa och förändring vänds till reproduktion eller rentav förstärkning av kollektivets distansering: "så vi tar över platsen vi bor, kontrollerar våra zoner" (Haval & Manny Flaco, Kontrollzon, 2020). Den politiska representation (Fraser 2003), som på detta sätt möjliggörs, fokuseras dock enbart till lokal kontext. Det kan förstås som provokativt att utmana samhällskontraktet genom att göra tydliga gränsdragningar och avståndstaganden mellan den egna gruppen och platsen gentemot det övriga samhället (oavsett upplevelserna av "vem som började"), och det är en aspekt av den kritik som "gangsterrappen" mött. Genom att, som vi har gjort, lyfta hur "gangsterrappen" är involverad i en ambivalent förhandling om marginaliserade positioner och platser bidrar vår analys därmed till ett ytterligare perspektiv på förekomsten av offentlig kritik mot "gangsterrap", exempelvis formulerad från politiskt håll.

De sociala problem som kritiserar i texterna framkommer som något som inte kan eller bör åtgärdas på individnivå, utan att strävan efter rättvisa behöver omfatta hela samhället. Fraser (2003) betonar vikten av att inte låta ett överdrivet fokus vid kulturellt erkännande överskugga den ekonomiska ojämlikheten och omfördelningen som utgör en central dimension av social rättvisa. Hon menar också att möjligheter till individuell ekonomisk framgång och social rörlighet till och med riskerar att skymma systemets ojämlikhet. Det senare är dock inte fallet i de analyserade "gangsterraptexterna". De möjligheter till ekonomisk framgång som uttrycks i texterna relateras till musikskapandet, men problematiseras samtidigt genom artikulationer om att ojämlikhet genom kulturell missaktning likväl kvarstår. Därmed kan det sägas att texterna snarare vänder på argumentet från Fraser (2003), nämligen att ett överdrivet fokus på ekonomisk jämlikhet riskerar att överskugga den kulturella missaktning som förekommer i samhället. Vad gäller

både kulturell, ekonomisk och politisk ojämlikhet slår dock svenska "gangsterraptexter" ett slag för att vända blicken till de samhälleliga orättvisor som artikuleras.

I denna artikel riktas fokus mot moralkonstruktioner och sociala problem i "gangsterraptexter" i sig, men om vi avslutningsvis dristar oss till att diskutera vidare samhällsimplicationer, kan spänningen mellan kollektivistisk och individualistisk moral bidra till en möjlig förståelse för svårigheter att nå individer i en kontext där kollektivism betonas. Frågor som väcks är hur moralisk ambivalens mellan kollektivistiska och individualistiska prioriteringar kan hanteras i olika sociala sammanhang, liksom riskerna med att reproducera moralisk differentiering mellan sociala grupper (Liljeholm Hansson 2014). Detta knyter an till resonemang som återfinns i tidigare forskning, exempelvis Ringsager och Madsen (2022) som argumenterar för att en risk med hiphop som utbildningsstrategi – sociala projekt som lär ut hiphop som ett sätt att främja integration – är att rasifiering och marginalisering reproduceras genom insatser som riktar in sig på särskilda ungdomsgrupper, samtidigt som de mest marginaliserade exkluderas. Ett annat exempel återfinns hos Stuart (2020), som i sin etnografiska studie av drill i Chicago kritiserar politiska initiativ som individualiserar fattigdom i termer av egna val, bristande moral och kulturella tillkortakommanden, och i stället argumenterar för samordnade initiativ som inriktas på kollektiv, ekonomisk och geografisk ojämlikhet. I de svenska "gangsterraptexter" vi har studerat finns det medhåll för sådana resonemang.

Författarpresentation

Sara Parkkonen är student i sociologi och praktiker inom ungdomsfrågor med intresse för ungas sociala och kulturella livsvillkor.

Kristin Wiksell är universitetslektor i sociologi vid Göteborgs universitet med intresse för relationer mellan makt, motstånd och social organisering inom olika sammanhang.

Referenser

- Arvidson, Emil (2023). *Svensk gangsterrap: Ett reportage*. Stockholm: Bokförlaget forum.
- Beach, Dennis & Sernhede, Ove (2012). Learning processes and social mobilization in a Swedish metropolitan hip-hop collective. *Urban Education* 47(5), 939–958.
- Berggren, Kalle (2021). Att lyssna på hiphop som en sociolog. *Ikaros* (1), 5–7.
- Berggren, Kalle (2016). Snubben trodde han var cool för han hade en pistol: Maskulinitet, våld och föräldraskap i svensk rap. *Tidskrift för genusvetenskap* 37(3), 53–74.
- Berggren, Kalle (2012). "No homo": Straight inoculations and the queering of masculinity in Swedish hip hop. *International Journal for Masculinity Studies* 7(1), 51–66.
- Brunstad, Endre; Røyneland, Unn & Opsahl, Toril (2010). Hip hop, ethnicity and linguistic practice in rural and urban Norway, s. 223–255 i Terkourafi, Marina (red.) *Languages of global hip-hop*. London: Continuum.

- Dankić, Andrea (2019). *Att göra hiphop: En studie av musikpraktiker och sociala positioner*. Doktorsavhandling. Malmö Universitet.
- Diesen, Even Igland; Markussen, Bjarne & Oddeklav, Kjell Andreas (2022). Introduksjon: Kva er rap og flow? S. 9–32 i Diesen, Even Igland; Markussen, Bjarne & Oddeklav, Kjell Andreas (red.) *Flytsoner: Studiar i flow og rap-lyrikk*. Scandinavian Academic Press.
- Douglas, Mary (1966/2002). *Purity and danger: An analysis of concept of pollution and taboo*. London: Routledge.
- Douglas, Mary (1978). *Cultural bias*. London: Royal Anthropological Institute.
- Douglas, Mary & Wildavsky, Aaron (1982). *Risk and culture: An essay on selection of technological and environmental dangers*. Berkeley: California University Press.
- Fraser, Nancy (2003). Social justice in the age of identity politics: Redistribution, recognition, and participation, i Fraser, Nancy & Honneth, Axel (red.) *Redistribution or recognition? A political-philosophical exchange*. London: Verso.
- Heffernan, Clodagh (2022). "Taxpayers' money": Subverting anti-welfare sentiment through Irish rap lyrics. *Estudios Irlandeses* 17(17), 41–53.
- hooks, bell (2006). *Outlaw culture: Resisting representations*. New York: Routledge.
- Hällsten, Amanda & Schori, Martin (2021). Rapparna Yasin och Haval döms till fängelse. *Aftonbladet*. 14 juli. Tillgänglig: <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/JEbrOJ/rapparna-yasin-och-haval-doms-till-fangelse> [9 mars 2024]
- Joosten, Sjors (2024). 100% Swedish: Working for recognition through hip-hop from the suburbs of Stockholm. Doktorsavhandling. Stockholms universitet.
- Khan, Ummni (2002). A guilty pleasure: The legal, social scientific and feminist verdict against rap. *Theoretical Criminology* 26(2), 245–263.
- Kerr, David (2017). Thugs and gangsters: Imagination and the practice in Dar es Salaam. *Suomen Antropologi* 42(2), 10–24.
- Kubrin, Charis E. (2005). Gangstas, thugs, and hustlas: Identity and the code of the street in rap music. *Social Problems* 52(3), 360–378.
- Liljeholm Hansson, Susanne (2014). *Berättelser om ungdomsgång i förorten. Genus, makt, moral*. Doktorsavhandling. Göteborgs Universitet.
- Lindholm, Susan (2014). Representing the marginalized other: the Swedish hip-hop group Advance Patrol. *Svensk Tidskrift för Musikforskning* 96, 105–125.
- Madsen, Claus K. (2022). Rappens sproglige overskud: Betydningen af rim, associationsrækker og kreativ sprogbrug i Sivas' raplyrik. S. 271–306 i Diesen, Even Igland; Markussen, Bjarne & Oddeklav, Kjell Andreas (red.) *Flytsoner: Studiar i Flow og Rap-Lyrikk*. Scandinavian Academic Press.
- Malcomson, Hettie (2021). Making subjects grievable: narco rap, moral ambivalence and ethical sense making. *Ethnomusicology forum* 30(2), 205–225.
- MoralFoundations.org (2021). *Questionnaires*. <https://moral-foundations.org/questionnaires> [14 april 2024]
- När hiphop tog över* (2023). [dokumentärfilm]. Regisserad av Thomas Jackson och Johannes Cakar. Sverige: SVT. <https://www.svtplay.se/nar-hiphop-tog-over> [9 mars 2024].
- Oware, Matthew (2011). Brotherly love: Homosociality and black masculinity in gangsta rap music. *Journal of African American Studies* 15, 22–39.
- Rantakallio, Inka (2019). *New Spirituality, atheism, and authenticity in Finnish underground rap*. Doktorsavhandling. University of Turku.
- Ringsager, Kristine (2013). "I wanna be a dark-skinned pork roast" – and other stories about how "dark" Danish rappers negotiate otherness in their marketing and music productions. *CyberOrient* 7(2), 87–108.
- Ringsager, Kristine & Madsen, Lian Malai (2022). Critical hip hop pedagogy, moral ambiguity, and social technologies. *Anthropology & Education Quarterly* 53(3), 258–279.
- Ronge, Johan; Larsson, Simon & Malmgren, Kim (2021). Rapparen Einár ihjalskjuten i natt. *Expressen* 21 oktober. <https://www.expressen.se/nyheter/krim/svenske-rapparen-einar-ihjalskjuten-i-natt/> [9 mars 2024].
- Sernhede, Ove (2002). *AlienNation is my Nation: Hiphop och unga mäns utanförskap i det nya Sverige*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Sernhede, Ove (2011). School, youth culture and territorial stigmatization in Swedish metropolitan districts. *YOUNG* 19(2), 159–180.
- Sernhede, Ove. & Söderman, Johan (2011). *Planet hiphop. Om hiphop som folkbildning och social mobilisering*. Malmö: Liber.
- Silow Kallenberg, Kim (2020). Hederlighet, drogfrihet, kamratskap och solidaritet. Maskulina respektabla livsmanus i före detta kriminella mäns berättande. *Kulturella Perspektiv* 1–2(29), 76–82.
- Silow Kallenberg, Kim (2016). *Gränsland: Svensk ungdomsvård mellan vård och straff*. Doktorsavhandling. Södertörns högskola.
- Sköld, David & Rehn, Alf (2007). Makin' it, by keeping it real: Street talk, rap music, and the forgotten entrepreneurship from "the hood". *Group & Organizations Management* 32(1), 50–78.
- Stæhr, Andreas, & Madsen, Lian Malai (2017). "Ghetto language" in Danish mainstream rap. *Language and Communication* 52, 60–73.
- Stuart, Forrest (2020). *Ballad of the bullet: Gangs, drill music, and the power of online infamy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Söderman, Johan & Folkestad, Göran (2008). Kunskap genom rap. Hiphop som hantverk, pedagogik och aktivism. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 13(1), 1–18.
- Söderman, Alexandra, & Söderman, Johan (2024). Massmediala berättelser om den svenska gangsterrappen 2019–2023. *Sociologisk Forskning* 61(3–4), 321–340.
- Swedberg, Richard (2018). How to use Max Weber's ideal type in sociological analysis. *Journal of Classical Sociology* 18(3), 181–196.
- Vallström, Mikael (2020). Migration, segregation och pauperisering i det svenska samhällets periferi: Kartläggning av tre landsbygdskommuner. *Kulturella Perspektiv* 1–2(29), 52–60.
- Wikén, Johan; Salihu, Diamant; Ulander, Kenneth & Bokström, Gustav (2023). Kända rapartister i centrum för våldsvågen i Stockholm. *SVT Nyheter* 2 januari. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kanda-rapartister-mitt-i-valdsvagen-i-stockholm> [9 mars 2024].
- Åberg, Erica & Tyvelä, Hanna (2024). Finnish and Swedish 'gangsta rap' as a window on the dismantlement of the Nordic welfare state. *Crime Media Culture* 20(3), 288–311.

Diskografi över citerade verk

Dizzy. 2021. *Bara om ni visste*. TopGuyz.
Dree Low. 2019. *No cap*. Fivestar Records.
Haval & Manny Flaco. 2020. *Hayati*. Haval.
Haval & Manny Flaco. 2020. *Klass ett*. Haval.

Haval & Manny Flaco. 2020. *Kontrollzon*. Haval.
VC Barre & Adaam. 2021. *Topp*. Grind Gang Music.
VC Barre. 2020. *Flätal/Inte mitt krig*. Grind Gang Music.
Yasin. 2023. *Rap är ingen konst*. GG.
Yasin. 2020. *Young & Heartless*. MadeNiggaMusic.
Yasin. 2020. *Workin*. MadeNiggaMusic.

Citera den här artikeln: Sara Parkkonen & Kristin Wiksell. 2025. Lojalitet i ett orättvist samhälle: Moralisk ambivalens i svenska "gangsterraptexter". *Kulturella Perspektiv*, vol. 34, s. 1-9. DOI: 10.54807/kp.v34.23719

Mottagen: 30 april 2024 **Accepterad:** 26 mars 2025 **Publicerad:** 10 juni 2025

Copyright: © 2025. Författaren/författarna. Detta är en Open Access-artikel som distribueras enligt Creative Commons, licens CC-BY 4.0, som tillåter obegränsad användning, distribution och reproduktion i samtliga medieformat, förutsatt att ursprunglig(a) författare och källa uppges. Se <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Kulturella Perspektiv — Svensk etnologisk tidskrift, ISSN 1102-7908, är en expertgranskad Open Access-tidskrift som publiceras av Föreningen Kulturella Perspektiv.

OPEN ACCESS